

II kirja

Cembalosävellykset

Toinen kirja

Säveltänyt Monsieur Couperin, Kuninkaan kappelin urkuri, hänen Majesteettinsa kamarimuusikko, ja edesmenneen Monsieur le Dauphinin, Burgundin herttuan, sävellyksen ja säestämisen opettaja

Kaivertanut Fr. du Plessy

Pariisi [1717]

[kustantanut] tekijä, Foucault

Painolupa 14.5.1713

Omistus

[Esipuhe]

Tässä on vihdoinkin cembalokappaleitani toinen kirja, jonka tosin uskoin voivani julkaista samana vuonna kuin ensimmäinen ilmestyi. Eräät seikat ovat minua siitä estäneet: (1) ajatukseni, että oli tarpeen odottaa kauemmin, niin että ne jotka soittavat ensimmäisen kirjan sävellyksiä, saisivat aikaa oppiakseen ne tarpeeksi hyvin; (2) yhdeksän Leçons de Ténèbresin säveltäminen yhdelle ja kahdelle [soolo]äänelle, joista kolme ensimmäiselle päivälle tarkoitettua on jo kaiverrettu ja myynnissä; (3) oppikirja nimeltään L'Art de toucher le Clavecin, [joka on] yleishyödyllinen mutta ehdottoman välttämätön sävellysteni soittamiseksi niihin kuuluvalla tyyllillä ja jonka olen katsonut hyväksi julkaista kahden cembalokirjani välillä; (4) vastapalvelus eräälle aikamme arvostetuimmista henkilöistä, joka julkaisee vielä yhden viola da gamba –kirjan, jonka kaivertamisen en halunnut häiriytyvän, koska hänkään ei keskeyttänyt ensimmäisen cembalokirjani kaivertamista, kun meillä oli sama kaivertaja; (5) monenlaiset velvollisuudet sekä hovissa että julkisuudessa ja ennen kaikkea heikko terveys. Joka tapauksessa: osoittaakseni arvostustani niille, jotka pitivät ensimmäisestä kirjastani ja vastatakseni heidän pyyntönsä kiirehtiä toista kirjaa olen kartuttanut sitä edelliseen verrattuna kahdella sarjalla; siksi sen hinta on kustannusten nousun takia 2^{lt} enemmän kuin edellinen.

En saa unohtaa kertoa, ennen kuin lopetan tämän pienen esityksen, että mainitsemani oppikirja L'Art de toucher le Clavecin sisältää muun muassa kahdeksan preludia, jotka sopivat kaikenikäisille ja kaikenlaisille käsille, että niiden sormitukset on merkitty numeroin sekä että olen säveltänyt ne varta vasten kappaleitteni kaikkiin niihin sävellajeihin, jotka sisältyvät sekä ensimmäiseen että toiseen cembalokirjaani.

Ne jotka ovat ostaneet mainitun kirjan vuonna 1716, voivat palauttaa sen minulle, edellyttäen että sitä ei ole sidottu eikä pilattu, ja annan heille ilmaiseksi tilalle kappaleen vuoden 1717 painoksesta, jossa on liite, joka käsittelee toista cembalokirjaani.

Kaikki nämä kirjat ovat saatavilla osoitteissa, jotka on annettu tämän kirjan ensimmäisellä sivulla.

6. ordre

Tämä sarja saattaa viitata Mainen herttuattaren mielikuvituksellisiin huvituksiin (*divertissements, fêtes galantes*), kuten Clark otaksuu.

Mainen herttuatar ei voinut sietää Versaillesin hovin vakavuutta ja muodollisuutta. Niinpä hän loi oman mielikuvitusmaailmansa Sceauxin linnaan. Sitä kansoittivat kaikenlaiset mytologiset ja kuvitteelliset hahmot; inspiraatio tuli runoudesta, luonnosta sekä tietysti rakkaudesta. Juhlien teemat vaihtelivat, ja usein juhlat kestivät jopa vuorokauden ympäri. Herttuatar kärsi unettomuudesta ja pelkäsi yksinoloa. Paikalla oli aina muusikoita ja tilaisuutta varten sävellettyä musiikkia. Protokollasta luovuttiin, ja vieraat esittivät erilaisia rooleja sekoittuen palvelijoiden ja avustajien joukkoon. Herttuatar pakeni Maintenonin markiisittaren vaikutuksesta alkanutta hovin ankaruutta ja synkkyyttä sekä aviomiestään hysteeriseen juhlimiseen ja omiin fantasioihinsa. Hän halveksi aviomiestään tämän aviottoman syntyperän takia ja panetteli tätä julkisesti. Du Maine sieti vaimonsa yletöntä tuhlaavaisuutta ja mielipuolisuutta lähenteleviä äärimmäisyyksiä huvittelemalla toisaalla. Mme du Mainen narsistisuus ja ajoittaiset raivokohtaukset saattoivat johtua Condén suvulta peritystä mielen epävakaudesta, mutta varmaankin myös isän kylmästä ja lähes sadistisesta kasvatustavasta.

On kuitenkin huomautettava, että Couperinin läsnäolosta Sceauxin linnassa on hyvin vähän todisteita. On tietysti mahdollista, että tämän sarjan kappaleissa viitataan joihinkin muihin huvituksiin. Varmasti Couperinin korviin oli kuitenkin kantautunut kertomuksia Sceauxin linnan juhlista.

Les Moissonneurs

sadonkorjaajat

Vuosina 1714–1715 Mainen herttuatar järjesti Sceauxin linnassa 16 juhlan sarjan nimeltä ”Les Grandes nuits de Sceaux”. Ne olivat ”fêtes poétiques, musicales et choréographiques” ja sisälsivät siis runoutta, musiikkia ja tanssia. Yksi niistä oli nimeltään ”Le Mystère ou les Fêtes de l’Inconnu” (Mysteeri eli Tuntemattoman juhlat, 1714). ”Inconnu” oli Ranskassa maanpaossa oleva James Francis Edward Stuart, vallasta syöstyn Englannin kuningas James (Jaakko) II:n (k. 1701) poika. Ludvig XIV oli ensin tunnustanut hänet Englannin kuninkaaksi (James III; Engl: ”The Old Pretender”), mutta joutunut poliittisista syistä 1713 karkottamaan hänet Germain-en-Layen linnasta, joten James joutui olemaan Ranskassa *incognito*. Mme du Mainen juhla oli eräänlainen laajennettu pastoraali, jonka henkilöitä olivat paimenpojat ja -tytöt sekä elonkorjaajat. Musiikin sävelsivät Jean-Joseph Mouret ja Louis Marchand. Esiintyjissä oli laulamassa Marguerite-Louise Couperin, Françoisin serkku. Mitä todennäköisimmin Couperin itsekin oli paikalla, sillä kuningas oli lainannut sinne muusikkonsa ja herttuatar oli Couperinin oppilas.

Les Langueurs-Tendres

hellä kaipaus

Verbi *languir* tarkoittaa kaipaamista ilmentävää huokailua jonkun kaunottaren perään tai jopa rakkaudesta ”kuolemista”.

Languir est le plus beau des mouvements de l’amour; c’est l’effet délicat d’une flamme pure qui nous consume doucement; c’est une maladie chère et tendre qui nous fait haïr la pensée de notre guérison. (Saint-Évremond)

Kaipausta on rakkauden liikutuksista kaunein; se on sen puhtaan liekin herkkä vaikutus, joka meitä hitaasti riuduttaa; se on rakas ja suloinen sairaus, joka saa meidät vihaamaan siitä paranemistamme.

Le Gazouillement

viserrys, liverrys; lörpöttely

Mainen herttuatar ja hänen ystävättäriään kutsuttiin Sceauxin linnuiksi. Heidän puheensorinansa oli kuin lintujen loppumatonta sirkutusta. Mme du Maine totesi itsestään, että hän rakasti seuraa, kaikki kuuntelivat häntä eikä hän kuunnellut ketään.

La Bersan

André Bauyn, Seigneur de Bersan. *Seigneur* omisti maata, jonka omistus oli perinnöllinen. Tiluksia isännöi itsenäisesti työskentelevä *métayer* eli eräänlainen pehtori, joka sai kokonaistuotosta palkkseen osan. Tilusten maiden viljelemisestä vastaavat talonpojat maksoivat tälle tietyn osan tuloistaan ja muita maksuja sekä päivätyötä, mutta *seigneur* oli vapautettu kaikista veroista. Tämä on se henkilö, joka omisti kuuluisan Bauyn-käsikirjoituksen, jossa on mm. lähes kaikki Louis Couperinin ja Chambonnièresin cembalosävellykset.

Les Baricades Mistérieuses

salaperäiset esteet

Otsikolla on – kuten usein Couperinilla – kaksoismerkitys:

- ”Esteet” ovat musiikin rakenteessa ja aiheuttavat sävellyksen pidätykset.
- Naamiaisissa kuten esimerkiksi du Mainen herttuattaren esityksessä ”Le Mystère ou les Fêtes de l’Inconnu” (ks. II:6: Les Moissonneurs) kaikki juhlijat esiintyivät naamioituina, joten he olivat ”esteen” takana näkymättömissä. Naamioiden käyttäminen poisti normaalin sosiaalisen statuksen, ja käytös sai olla lähes kuinka vapaata tahansa. Vaikka naamiota kantava henkilö olisi tunnistettukin, oli huonoa käytöstä ilmaista se.

Les Bergeries

Romanttisia pastoraalisia kohtauksia kirjallisuudessa tai teatterissa. Watteauilla on maalaus *Les bergers*, joka esittää ryhmää idealisoituja paimenia ja symbolisesti rakkauden eräitä piirteitä.

La Commère

juoruakka, lörpöttelijä, kielikello; kastekummi

Lörpöttelijä tai juoruilija. Viittaako Sceauxin linnaan, jossa epäilemättä juoruiltiin, vaikkakin kevyeen tyyliin? Vai onko kyse juhlien jälkeisistä juoruista? Tai kenties niiden juoruista, jotka eivät saaneet kutsua juhliin?

La Moucheron

hyttynen, pieni kärpänen, hyönteinen

Mainen herttuatar perusti 1703 eräänlaisen ritarikunnan sitouttaakseen ja huvittaakseen ympärilleen keräämäänsä seurapiiriä. Hän nimesi sen ”Hunajamehiläisten sääntökunnaksi” (*Ordre de la mouche à miel*). Itse hän oli

kuningatarmehiläinen. Seuran mitalissa luki Horatiusta lainaten: ”Pieni, mutta pistää kovasti”. Herttuatar oli hyvin pienikokoinen, joten häneen sopi viitata otsikon diminutiivimuodolla.

Seurassa oli neljäkymmentä jäsentä, joukossa jokunen korkeimman aateliston jäsen, mutta myös esimerkiksi kirjailijoita ja filosofejia, mm. Jean le Rond d’Alembert, Montesquieu ja Voltaire. Säveltäjästä siihen kuuluivat mm. Bernier, Bodin de Boismortier, Forqueray, Mouret ja de Visée. Couperin ei kuulunut siihen. Yksi jäsenistä oli ”Samarkandin prinssi”, täysin kuvitteellinen henkilö. Vihkimysseremonioissa oli mukana kuoro ja orkesteri.

Toiminta oli tietysti leikkiä, mutta Mme du Maine otti aina leikin äärimmäisen vakavasti, antautui siihen täydellisesti eikä säästänyt vaivaa ja kustannuksia haavemaailmansa rakentamiseksi. Hänen narsistisuutensa ja ajoittaiset raivokohtauksensa saattoivat johtua Condén suvulta peritystä mielen epävakaudesta, mutta varmaankin myös isän kylmästä ja lähes sadistisesta kasvatustavasta.

7. ordre

La Ménetou

François-Charlotte de Ménetou (Ménethoud), musiikillinen ihmelapsi, joka soitti cembaloa ja huilua ja tanssi. Häneltä on säilynyt myös sävellyksiä. Ménetou esiintyi kuninkaalle jo 9-vuotiaana 1689.

Les PetitsÂges

varhaiset ajat/iät

Kuvannee Ménetoun tai jonkun muun suloisen olennon kehitystä:

La Muse Naissante

syntyvä muusa

syntymä (Ménetou syntyi 1680.)

L’Enfantine

lapsi (adj.)

lapsi, lapsuus

L’Adolescente

nuori

nuori tyttö

Les Délices

nautinnot, mielihyvä, ilo, hurma

Ménetou kypsänä naisena

La Basque

baski

- Espanjalainen (baskilainen) tanssi, mahdollisesti Ménetoun esittämänä.
- Puvun osa: naisen ylävartalon peittävä korsettimainen vaate, joka nyöritetään.

La Chazé

Maine et Loiren alueella Chazé-sur-Argosissa on Rauguinin linna. Ei ole tietoa, liittyykö tämä linna jotenkin Couperiniin. Aiempi tutkimus tai tätä projektia varten tehty tutkimus ei ole antanut mitään muita ehdotuksia tai vihjeitä.

Les Amusemens

huvitukset, ajanviette

Viittaako nimi Dufresneyn kirjaan *Amusemens sérieux et comiques*? Tämä suosittu kirja käsitteli ajan ilmiöitä ja moraalialueita humoristiseen ja kepeään tyyliin, vailla La Bruyèren usein katkeraa ja ilkeääkin purevuutta.

8. ordre

Tämä sarja liittyy Italiaan. Nimeämättömät tanssiosat ovat kuitenkin ranskalaista tyyppiä.

La Raphaële

Italialainen täysrenessanssin taiteilija Raffaello, jonka maalauksia pidettiin suuressa arvossa pariisilaisten taiteenkeräilijöiden keskuudessa. Eräs heistä oli Watteaun suojelija Antoine Crozat, jonka pariisilaisessa *hôtelissa* oli joukko Raffaellon maalauksia. Crozat järjesti konsertteja, joissa soitti mm. Couperin. Myös d'Orléansin herttualla oli kokoelma Raffaellon maalauksia. Tämä allemande on ranskalaista tyyppiä.

Allemande L'Ausoniéne

italialainen allemande

Ausonia on muinaisten kreikkalaisten nimi Etelä-Italialle ja tuli sitten tarkoittamaan Italiaa ja italialaisuutta yleensä. Tämä allemande on italialaista tyyppiä.

[Première] Courante

Second Courante

Sarabande L'Unique

ainutlaatuinen

Gavotte

Rondeau

Gigue

Passacaille

La Morinète

Jean-Baptiste Morin (1677–1745) oli kuuluisa säveltäjä ja Orléansin herttuan musiikinjohtaja. Hän ihaili Handelin italialaistyyppisiä oopperoita ja oli Ranskassa ensimmäisiä, jotka sävelsivät italialaiseen tyyliin. Hän oli Mainen herttuattaren Sceauxin linnan juhlissa yhtenä säveltäjänä ja musiikinjohtajana.

9. ordre

Allemande à deux Clavecins

Allemande kahdelle cembalolle

La Rafrâchissante

rafrâchir – viilentää, jäähdyttää; virkistää

Les Charmes

lumous, viehätyks, sulo

Tämä sävellys on luuttutyylissä (esitysohje: "luthé"). Luuttu oli perinteisesti rakkauden ja viettelyn soitin.

La Princesse de Sens

Mademoiselle de Sens, Elisabeth-Alexandrine Bourbon-Condé (1695–1758). Vanhemmat Louis (III) de Bourbon-Condé ("Monsieur le Duc") ja Louise-François de Bourbon (ensin Mlle de Nantes, sittemmin "Madame la Duchesse"), Ludvig XIV:n ja Mme de Montespanin avioton tytär.

L'Olimpique

esitysohje "impérieusement" voisi viitata Olympos-vuoreen, missä antiikin Kreikan jumalat – ja vertauskuvasestisesti Ranskan hovin jäsenet – asustivat.

Clark ja Mellers esittävät omistuksen kohteeksi Aumontin herttuan vaimoa, Olympe de Brouillya. Aumontin herttua oli Ranskan pääri ja Ranskan Englannin erityislähettiläs sekä hovissa arvotettävissä. Pariskunnan väliä kuitenkin katkesivat 1690-luvulla, sillä Aumont vietti levotonta elämää ja tartutti vaimoonsa kupan. Olympe vetäytyi maaseudulle. Tämä oli siis tapahtunut lähes kaksikymmentä vuotta ennen Couperinin tämän cembalokirjan ilmestymistä. Clarkin maininnalle, että Aumont olisi ollut Couperinin kirkon, St Gervaisin, kirkonvartija/isännöitsijä, en ole löytänyt mitään tukea. Sen sijaan Louis-François d'Aumont (1671–1751), Humièresin kreivi ja Boulognen *gouverneur-général* haudattiin St-Gervaisin kirkkoon ja olisi sikäli mahdollinen ehdokas tähän kirkon toimeen.

L'Insinüante

mielistelevä; vihjaileva

- Kaikista mielistelijöistä lienee Molièren Tartuffe yksi kuuluisimmista. Tekopyhyyttä kuvailee myös La Bruyère Onuphre-tyypin avulla.
- Voi tarkoittaa myös ujoa henkilöä, joka ilmaisee itseään vain heikosti ja vihjaillen.

La Séduisante

viettelevä

Le Bavolet-flotant

bavolet – päähine, niskahuntu; flotant – (hiuksista) roikkuva, liehuva

Alkujaan sana tarkoitti Pariisin lähellä asuvien maalaistyttöjen päähinettä, jonka liina roikkui hartioille ja jota he tarkkaan varoivat rypistämästä – tämä oli hienostuneesti viehättävää ja hillitysti viettelevää. Sitä kutsuttiin myös nimellä ”suivez-moi jeune homme”: seuraa minua, nuori mies. Tällaista viehättävää tyttöä saatettiin kutsua nimellä *une jolie bavolette*. Myöhemmin sana laajeni käsittämään mitä tahansa hiuksista tai päähineestä selkää pitkin roikkuvaa osaa.

Le Petit-deüil, ou les trois Veuves

pieni suruaika eli kolme leskeä

Protokollan mukaan hovissa pidettiin kuoleman jälkeen pitkä tai lyhyt suruaika.

Leskeksi sanottiin myös sellaista henkilöä, jolla ei ollut rakastajaa. Ovatko nämä kolme leidiä siis leskiä kuolemassa vai rakkaudessa?

Menuet

10. ordre

Kun yhdeksäs sarja käsitteli paljolti viehättäviä naisia, kymmenes sarja on taas miehistä ja juomisesta. Koko sarja on eräänlainen juomalaulu. Ballard julkaisi 1712 juomalauluja kokoelman otsikolla ”Tendresses Bachiques”. Kokoelman teksteissä on kysymys eräänlaisista bakkanaaleista, joissa juopottelu yhdistetään sotaan. Sotilaat, varsinkin taistelujen taukojen aikana ja palattuaan sodasta, varmaankin ryypäsivät reippaasti. (Ks. myös I:4.) Vihollisen veren juominen viinalasista oli vanha vertauskuva.

La Triomphante

voittojuhlaa viettävä

Premiere Partie, Bruit de guerre

sodan melske

– – jossa vallitsee ”Quel désordre, quel bruit de guerre: Attaquons ces fiers ennemis. Que leur sangue coule dans le verre.”. (Mikä sekasorto, mikä sodan melske: Hyökätäkäämme tämän korskean vihollisen kimppuun niin että sen veri valuu lasiin!)

Second Partie de la Triomphante, Allégresse des vainqueurs

voittajien riemu

Troisième Partie de la Triomphante, Fanfare

fanfaari

Kaikki juovat voiton kunniaksi!

La Mézangère

Antoine Scott (1680–1743), Seigneur de Mézangère (Mézangèren vuokratilusten omistaja), kuninkaan *maître d'hôtel*, eräänlainen hovimestari ja hovin toimintojen valvoja. (Ks. myös II:11: La Castelane.)

Mellers ehdottaa kappaleen malliksi Scottin ohella hänen vaimoan Anne-Elisabeth Contia, joka oli Couperinin oppilas. Tämä on mielestäni epätodennäköistä, koska koko sarja on kovin miehinen.

La Gabriéle

Gabriel-Vincent Thévénard, kuuluisa laulaja, joka työskenteli Couperinin kanssa. Hän nautti viiniä suurin määrin sillä tekosyyllä, että se vahvisti hänen ääntään. Hän kuulemma joi ja lauloi yhtä hyvin.

La Nointéle

Markiisi de Nointel. Nointel palkkasi Watteaun koristamaan Pariisin *hôtelinsa* ruokasalin seinät maalauksilla. Ikonografia keskittyy viinin ympärille. Maalauksista on säilynyt vain kaksi paneelia, ”Viettely” ja ”Fauni”. ”Fauni” on itse asiassa Bacchus, jolla on vieressään viinikannu ja satyyreista muistuttava vuohi.

La Fringante

raisu

Sana tarkoitti alkujaan raisua hevosta, mutta sitä käytettiin ja käytetään nykyäänkin myös miehistä. Molemmat ovat vaikeita käsitellä. Jos kyseessä on raisu hevonen, kerrotaan tässä yhteydessä tietenkin miesten ratsastuksesta. Tosin tässäkin olevalla ratsastusrytmillä vihjattiin usein aivan muunlaiseen ratsastukseen.

L'Amazône

amatsoni

Julie de Maupin (1670–1707), kuuluisa libertiini, joka miekkaili, ratsasti, antautui kaksintaisteluun, pukeutui usein miesten vaatteisiin ja käyttäytyi miten huvitti. Hän rakastui näyttelijätär Fanchon Moreauhon (ks. I:5: La Tendre Fanchon), mutta tuli torjutuksi ja yritti itsemurhaa. Hän oli naimisissa, mutta myös useiden ylhäisten miesten rakastajatar – halusta vai välttämättömyydestä? Hän oli myös erinomainen laulaja, joka esiintyi Couperinin ja tämän laulajaserkun Marguerite-Louisen kanssa.

Vuoden 1700 karnevaalijajan naamiaisissa Marlyn linnassa erään illan teemana oli ”Les Amazones”. Musiikin oli säveltänyt Anne Danican Philidor. Amatsonin rooleja oli myös useissa muissa näytelmissä ja baleteissa.

Les Bagatelles

viaton tai joutava seikka tai ajanviette; lemmenseikkailut

11. ordre

La Castelane

Joku merkittävän Castellane-suvun jäsen? Mahdollisesti Couperin on tutustunut johonkin suvun markiiseista tai hänen vaimoonsa Mme de Prien konserteissa, joita tämä järjesti viikoittain Louvressa. Konsertit olivat valitulle seurapiirille ja maksullisia. Aikalaiskertomuksen mukaan niihin otti osaa myös Mme de la Mézangère (ks. II:10). Clarkin mukaan yksi Castellane oli läsnä Watteaun suojeelijan Antoine Crozatin konsertissa.

Castellanit esiintyvät myös Regnardin suosituksen baletin *Le Carnaval de Venise* (Venetsian karnevaalit, 1699) eräässä *divertissementissa*. Siinä venetsialaiset Castellanien ja Nicolotien suvut ovat kiistelleet yleisön huvitukseksi karnevaalien herruudesta. Voittajapuoli Castellanit marssii ympäri kaupunkia yleisön hurratessa.

L'Étincelance ou La Bontems

loistava eli Bontems

Bontemsin suvusta tulivat Ranskan kuninkaiden henkilökohtaiset kamaripalvelijat (*valets de chambre*) useassa sukupolvessa yli sadan vuoden ajan. Alexandre oli Ludvig XIV:n palveluksessa kuolemaansa 1701 asti. Hän oli myös todistajana kuninkaan ja Mme de Maintenonin salaisissa vihkiäisissä 1683. Virassa jatkoi sitten hänen poikansa. *Valets de chambre* -virkoja oli neljä, mutta Bontempsit aina johtavassa asemassa. Johtava *valet* oli vastuussa myös Versaillesin ja Marlyn talouksien, rakennusten ylläpidon, metsästyksen ym. järjestämisestä ja sujuvuudesta. Bontems oli Aurinkokuninkaan luotettavin ja rakkain palvelija, uskollinen, äärimmäisen korrekki seurassa, mutta kuninkaan kanssa kahden kesken suorapuheinen.

Tämän Bontemsin vanhin poika Louis-Alexandre peri isänsä viran. Hän oli nuoruudessaan opintomatalla Italiassa ja toi sieltä uusia vaikutteita työhönsä. Hän järjesti useita huvituksia teemana Italia ja Espanja. (Ks. I:1: Les Silvains.)

Les Grâces-Naturéles, Suite de La Bontems

– – jatkoa "Bontemsille"

Grâces naturelles tarkoittaa suopeutta, aitoa ja luontevaa kiitosta – myös armoa –, jonka korkeammassa asemassa oleva suo alemmassa asemassa olevalle, vaikka siihen ei olisi mitään erityistä syytä. Termi tarkoittaa myös henkilön miellyttävää käytöstä.

La Zénobie

Zenobian kohtalona oli joutua ylenpalttisesta rikkaudesta ja vallasta aivan puille paljaille samoin kuin Mme de Maintenon. Molemmat sietivät kohtalonsa ilman minkäänlaista katkeruutta.

Zenobiasta tuli Syyrian Palmyran kaupungin kuningatar 200-luvulla, kun hänen aviopuolisonsa ja poikapuolensa mestattiin. Zenobia valloitti Egyptin, mutta Rooma

kukisti lopulta Palmyran, ja Zenobia kuljetettiin voitonparaatissa näytteille kultaisissa kahleissa. Hänen onnistui kuitenkin saavuttaa korkea asema Roomassa ja elää leskenä yleistä elämää. Hän oli tunnettu äärimmäisestä siveydestään. Myös La Bruyère kirjoittaa Zenobiasta ja tämän hyveellisyydestä.

Mme de Maintenon, siveä leski, nousi vastoinkäymisten jälkeen kuninkaan puolisoksi, mutta menetti kaiken kuninkaan kuollessa. Tämä Françoise d'Aubigné, josta tuli myöhemmin Maintenonin markiisitar, solmi nuorena avioliiton kirjailija Scarronin kanssa, joka oli häntä huomattavasti vanhempi, rutiköyhä, halvaantunut ja impotentti. Scarron kuoli, ja Maintenon alkoi hoitaa kuninkaan ja Mme de Montespanin aviottomia lapsia. Maintenon oli kaunis, älykäs ja sivistynyt. Kuningas mieltyi ja sitten rakastui häneen ja solmi hänen kanssaan salaisen avioliiton. Maintenonin missiona oli johdattaa kuningas kaidalle tielle, jotta tämä voisi tehdä sovun jumalansa kanssa, missä hän onnistuikin suuressa määrin. Oli tunnettua, että hän hoiti aviolliset tehtävänsä tunnollisesti, mutta ei erityisellä intohimolla.

Kun Ludvig XIV kuoli 1715, Mme de Maintenon lähti heti Versaillesista, asettui asumaan St-Cyriin[*] tapaamatta ketään ja vietti siellä hiljaista ja harrasta luostarielämää kuolemaansa 1719 asti.

[*] St-Cyr oli hyvää sukua olevien varattomien tyttöjen sisäoppilaitos, jonka Mme de Maintenon oli perustanut ja jota hän oli johtanut. Alkujaan maallisesta oppilaitoksesta oli 1600-luvun lopussa tullut augustiinolainen nunnaluostari.

Les Fastes de la grande et ancienne-Mnxstrxndxsx

suuren ja muinaisen Mnxstrxndxsxn aikakirjat/historia; *ménestrel* – keskiaikainen kiertävä laulaja

Ménestrandise oli jo keskiajalla perustettu muusikkojen kilta. Siihen kuuluivat muusikot, kiertelevät kampiliiran soittajat ja temppujentekijät. Muusikon ammatti oli sosiaalisessa asteikossa hyvin alhaalla. Myöhemmin tämä kilta yritti saada kontrolliinsa myös arvostetummat muusikot; mm. Kuninkaan 24 viulua -soittajiston jäsenet kuuluivat siihen. Vuonna 1693 kilta vaati jäsenikseen ja maksamaan jäsenmaksua myös kaikki cembalonsoittajat. Couperin ja hänen kollegansa kuninkaan kappelista tekivät valituksen. Kaksi vuotta myöhemmin he voittivat jutun. Mutta kilta yritti samaa taas uudestaan 1707. Myös tällä kertaa se joutui perääntymään ja maksamaan erilaisia kuluja ja korvauksia. Kuningas myönsi kaikille musiikin opettajille ja soittajille, jotka osasivat lukea nuotteja ja tabulatuuria (urkurit, cembalistiit, sävellyksen opettajat, gambansoittajat, luutistit ja kitaristit sekä nokka- ja poikkihuilistit), oikeuden harjoittaa ammattiaan vapaasti.

Couperin epäilemättä piti koko kiltaa täysin oman ja kollegoidensa arvon alapuolella ja oli luultavasti pöyristynyt killan röyhkeydestä. Muusikoiden hierarkiassa korkeimmassa asemassa olivat urkurit. Urkurien valituksessa kuvataan killan muusikoiden ammattia sanoilla "vil et abject – – fonctions pleines de bassesses" (vastenmielinen ja alhainen – – täynnä karkeita/alhaisia tehtäviä). Tämä sarja sarjassa huokuu sellaista purevuutta, jota Couperin harvoin harjoittaa; tosin tässä kuten muuallakin sitä ainakin jossain määrin pehmentää huumori.

Miksi Couperin ei halunnut kirjoittaa killan nimeä, vaan korvasi vokaalit x-kirjaimilla? Ei varmaan voinut jäädä kenellekään epäselväksi, mikä oli tarkoitus. Ehkä täten voitiin muodollisesti olettaa olevan kyse jostakin tuntemattomasta mutta Ménestrandisen kaltaisesta järjestöstä yleisellä tasolla, ja Couperin vältti ylimääräiset oikeudelliset toimet? Oliko kilta tässä naamion takana kuten henkilöt naamiaisissa? Hyvä käytös esti

incognitona esiintyvien henkilöiden identiteetin ilmaisemisen tai paljastamisen. (Ks. myös III:19: Les Culbutes Jxcxbxnsx.)

Premier Acte: Les Notables et Jurés Mxnxstrxndxurs – Marche

Ensimmäinen näytös: Ménestrandisen arvohenkilöt ja tuomarit – marssi

Second Acte: Les Viéleux et Les Gueux

Toinen näytös: kampiliiran soittajat ja sokeat – kampiliira-*air*

Kampiliiran (*vielle*) soittajat olivat usein sokeita ja kiertelivät ympäri kerjäten almuja tai soittivat palvelijoiden, maalaisten tai lapsien huviksi.

Troisième Acte: Les Jongleurs, Sauteurs et Saltinbanques, avec les Ours et les Singes

Kolmas näytös: jonglöörit, akrobaatit ja nuorallatanssijat karhujen ja apinoiden kera

Quatrième Acte: Les Invalides, ou gens Estropiés au Service de la grande Mxnxstrxndxsx

Neljäs näytös: Invalidit eli Suuren Ménestrandisen palveluksessa raajarikoiksi tulleet *disloqués* (nyrjähtäneet, sijoiltaan menneet raajat), *boiteaux* (rammat, puujalkaiset)

Cinquième Acte: Desordre et Déroute de toute la troupe, causés par les Yvroges, les Singes et les Ours

Viides näytös: Koko joukon epäjärjestys ja sekasorto, jonka aiheuttavat juopot, apinat ja karhut

12. ordre

Les Juméles

kaksoset

Musiikki muodostuu kahdesta osasta, joista ensimmäinen on duurissa, toinen mollissa.

Onko tässä yhteydessä merkitystä sillä, että Regnardilla on komedia *Les Ménechmes, ou les Jumeaux* (1705), joka on saanut ideansa Plautuksen näytelmästä *Menaechmi* tai sen shakespearelaisesta versiosta *The Comedy of Errors*, mutta joita se ei muuten seuraa? Näytelmän idea oli hyvin suosittu ja käsittelee rakastumista tuntemattomaan ihailijaan.

Clark kertoo näytelmäkirjailija Regnardin ystäväpiiriin kuuluneen sisarukset Jeanne ja Catherine Loyson, jotka olivat erottamattomat. Heidän Pariisin-talossaan kokoontui seurapiirien kerma, ja sisaruksia ihailtiin heidän kauneutensa, charminsa ja musikaalisuutensa takia. Toinen oli vaalia ja toinen tumma. Kenties myös *Les Nonètes – Les Blondes, Les Brunés* (I:1) viittaa sisaruksiin.

L'Intîme

intiimi

La Galante

galantti, kohtelias, ritarillinen; liehrittelevä, keikaileva

- kohtelias ja sivistynyt herrasmies
- rakastaja, joka on antautunut rakastajattarensa palvelukseen
- myös negatiivisessa mielessä rakastajattaren pitäjä
- koristenauhat ja rusetit, jotka kiinnitetään vaatteisiin tai hiuksiin
- *mouche* eli kauneuspilkku, joka kiinnitetään keskelle poskea

La Coribante

Korybantit olivat Kybelen pappeja. Kybele oli muinainen Vähä-Aasian kansojen äitijumalatar. Korybantit palvoivat jumalatarta orgiastisin menoin rummuttaen ja tanssien kuin riivattuina.

Clark pitää tätä kappaletta – mielestäni uskottavasti – viittauksena sijaishallitsija Philippe d'Orléansin yöllisiin *soupées des déesses* eli jumalattarien illallisiin. Antiikin mytologian fauneja ja satyyreja leikkivät herrat sekoittuivat kaikenlaisten jumalattarien kanssa. Samoin sekoittuivat kaikki yhteiskunnan eri kerrokset. Näitä – ulkopuolisten mielestä riivattuja – juhlia ei saanut mikään häiritä klo 21:n jälkeen ennen Philippen seuraavan aamun virallista vuoteestanousua (*levée*).

La Vauvré

Jean-Louis Girardin (1647–1724), Seigneur de Vauvré, teki huomattavan uran merivoimissa. Hän oli myös *maître d'hôtel du Roi*. Tämän viran haltija organisoij ja valvoi kuninkaan virallisia tekemisiä hovissa: ruokailua, vuoteeseen menoa ja vuoteesta nousua jne. Nämä tehtävät olivat kunniatehtäviä ja ne jaettiin hovin hierarkian mukaisesti.

Kyseessä voi olla myös Madame de Vauvré, joka auttoi nuorta Madame de Launayta tämän tullessa Pariisiin 1710. de Launaysta tuli du Mainen herttuattaren seuraneiti Sceauxissa ja myöhemmin kuuluisa kirjailija de Staal de Launay, jonka *Mémoires* nautti suurta suosiota ja sai useita painoksia.

La Fileuse

kehrääjä

Aina antiikin ajoista asti kehrääminen on ollut romanttisen rakkauden symboli. Myös sanottiin vertauskuvallisesti, että mies ”kehrää lankaansa” (*filer*), kun hänellä on vireillä epämääräisiä toimia tai että hänellä on nainen pyydyksessä.

La Boulonoise

Otsikko viittaa Boulogneen. Onko kyseessä joku tuota nimeä tai epiteettiä kantava henkilö? Jos huomautukseni kappaleeseen L'Olimpique (II:9) otetaan huomioon, voisi tämän sävellyksen omistus kuulua mahdollisesti Louis-François d'Aumontille (1671–1751), joka oli *gouverneur de Compegne & Boulonnois* ja Couperinin kirkon, St. Gervaisin, kirkonvartija ja jolta Couperin mahdollisesti vuokrasi Pariisin asuntonsa. Toinen ehdokas voisi olla hänen velipuolensa, paljon mahtavampi ja kuuluisampi Louis, Aumontin herttua (1666/7–1723), *gouverneur du Pays-Boulonnois* jne., Ranskan pääri, Ranskan Englannin erityislähettiläs ja muissakin hovin arvotehtävissä.

Bois de Boulogne oli tuohon aikaan vielä villiä metsää, jonne rakastavaiset saattoivat yrittää livahtaa vahtijoiltaan.

L'Atalante

Kreikan mytologiaan viittaavan nimen kohde on epäselvä.

Atalante oli kreikkalaisessa mytologiassa nainen, joka halusi pysyä neitsyenä. Erään tarinan mukaan Atalanten isä järjesti kilpailun siitä, kuka saa Atalanten puolisokseen. Koska Atalante oli erittäin pystyvä juoksija, hän juoksi kilpaa kosijoiden kanssa, ja häviäjät surmattiin. Meleagros oli kuitenkin järjestänyt juonen Afroditen kanssa. Hän oli saanut jumalattarelta kolme kultaista omenaa, jotka hän pudotti Atalanten tielle. Tämä ei voinut olla kumartumatta ja ihmettelemättä niitä. Meleagros voittikin kilpajuoksun, ja niin Atalante seurasi miestänsä.